

¿Els estudiants de secundària confien en ells mateixos... lingüísticament?

Vanessa Bretxa, Llorenç Comajoan, Josep Ubalde i F. Xavier Vila

CUSC—Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

La recerca sobre l'adquisició de llengües ha evidenciat la importància d'un concepte poc estudiat fins ara, la *confiança lingüística*, que és clau per entendre la relació que els parlants establim amb les llengües. Però què és exactament la confiança lingüística? Com es mesura? És variable al llarg del temps o, per contra, és estàtica? El sistema educatiu català garanteix als estudiants uns nivells de confiança lingüística suficientment alts en català i castellà? Aquest apunt resumeix un estudi que ha posat el focus d'atenció en la confiança lingüística dels estudiants catalans en diferents moments del seu procés d'escolarització, i que dona resposta a algunes d'aquestes preguntes.

mots clau: confiança lingüística, sociolingüística educativa, model de conjunció en català, Catalunya

Comencem pel principi, però: la *confiança lingüística* es pot definir com el resultat de la coincidència en un parlant (1) d'una autoavaluació positiva del seu domini d'una llengua i (2) de l'absència d'ansietat quan l'ha de fer servir en situacions reals de comunicació. Aquest constructe teòric, que s'ha fet servir principalment en recerca sobre adquisició de llengües segones o estrangeres, és clau per entendre el comportament lingüístic dels parlants i la seva voluntat —i capacitat efectiva— de comunicar-se en una llengua concreta. Si bé originàriament la confiança lingüística era concebuda com un atribut estable i fix dels parlants, cada vegada més s'entén com una característica variable i dinàmica que va evolucionant en relació amb aspectes com les etapes vitals que travessen els parlants o el contacte que tenen amb les diverses llengües dels seus repertoris comunicatius.

Amb l'objectiu d'analitzar l'evolució de la confiança lingüística en societats multilingües, i més en concret en entorns educatius, vam dur a terme un estudi sobre la confiança lingüística en català i castellà dels estudiants de Catalunya en el marc del projecte RESOL de la Universitat de Barcelona. L'estudi, de caràcter longitudinal, es va desenvolupar al llarg d'un període de 5 anys amb mesures repetides als mateixos estudiants quan feien 6è de primària, 1r d'ESO i, per últim, 4t d'ESO. Tres moments clau del cicle educatiu, a l'entorn dels quals es produeixen canvis de rutines i una certa reconfiguració de les xarxes socials dels estudiants. Les preguntes que volíem respondre amb aquesta recerca eren:

- (1) Quins són els nivells de confiança lingüística en català i castellà dels estudiants d'escoles i instituts de Catalunya?

- (2) La confiança lingüística canvia al llarg del temps?
- (3) Fins a quin punt la llengua inicial dels estudiants exerceix un efecte significatiu en la seva confiança lingüística?
- (4) Fins a quin punt el contacte quotidià entre català i castellà té efectes en la confiança lingüística dels parlants en aquestes dues llengües?

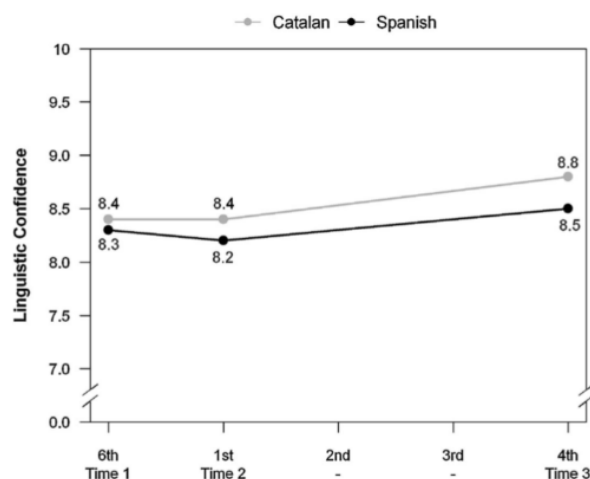
En total vam fer un seguiment de 1.050 estudiants —45,5% nois i 54,4% noies— entre el 2007 i el 2012. Els alumnes escollits provenien d'escoles i instituts de 5 localitats diferents, seleccionades d'acord amb tres variables: la regió (àrea metropolitana i àrea no-metropolitana), el nombre d'habitants (municipis grans, mitjans o petits) i la llengua predominant de l'entorn (català, castellà o totes dues). Amb aquests criteris, la mostra final estava formada per tots els estudiants d'escoles públiques i privades-concertades de Mataró, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Manlleu i Balaguer. El 42,7% dels informants tenia el català com a llengua inicial; el 34,4%, el castellà; el 15,2% asseguraven que les tenien totes dues com a inicials; i el 7,6% no tenia com a llengua inicial ni el català ni el castellà, sinó una altra llengua.

L'instrument que vam fer servir per a recollir les dades era un qüestionari sociolingüístic amb 44 preguntes que, permetien obtenir informacions sobre la competència lingüística declarada, els usos lingüístics a les aules o en la xarxa social dels estudiants, el consum cultural, les actituds lingüístiques i, evidentment, també sobre la confiança lingüística dels estudiants tant per al català com per al castellà. Per avaluar-ne els nivells d'*autoconfiança* i *ansietat*

lingüístiques el qüestionari incloïa preguntes sobre el grau d'acord dels estudiants amb afirmacions com: «Em sembla que sé prou català per parlar-lo correctament» (mesura d'autoconfiança) o «quan he de parlar en català per telèfon vaig una mica perdut/perduda» (mesura d'ansietat). La variable *confiança lingüística* s'acabava de configurar analíticament amb la competència lingüística declarada pels estudiants (capacitat d'entendre, parlar, llegir i escriure el català i el castellà), que havien d'avaluar en una escala del 0 al 10. El resultat de combinar les informacions sobre autoconfiança, ansietat i competència lingüística va proporcionar un índex mitjà de confiança lingüística per a cadascun dels informants, tant per al català com per al castellà.

Com es pot veure en el *Gràfic 1*, l'anàlisi d'aquests índexs revela que els estudiants tenen una confiança considerablement alta en totes dues llengües: 8,8 per al català i 8,5 per al castellà al final de l'etapa obligatòria, una diferència petita però significativa, possible-

Gràfic 1. Confiança lingüística mitjana en català i castellà a 6è de primària (T1), 1r d'ESO (T2) i 4t d'ESO (T3)

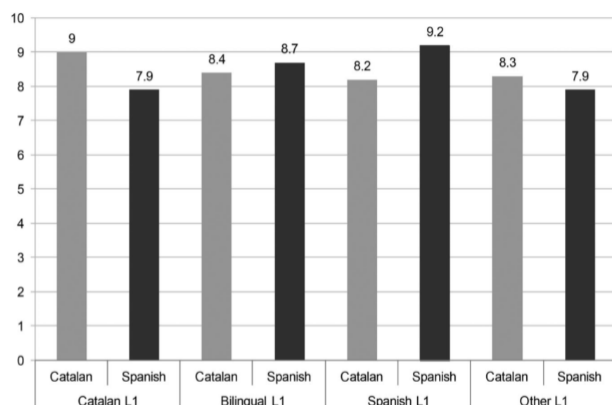
ment relacionada amb el predomini del catalanoparlants inicials a la mostra (veg. més avall). Quan parem atenció a l'evolució al llarg dels 5 anys, la confiança lingüística dels alumnes augmenta per a totes dues llengües quan es comparen els resultats de 6è de primària i 4t d'ESO, tot i el lleuger retrocés entre l'últim curs de primària i el primer de la secundària en el cas del castellà.

En general, hi ha molt pocs estudis que avaluïn l'impacte de la confiança lingüística tant en primeres com en segones llengües en contextos en què aquestes es troben en contacte, com és el cas del català i el castellà a Catalunya. Per avaluar aquesta relació, es va demanar als informants que responguessin les preguntes sobre confiança lingüística tant per al català com per al castellà, amb independència que alguna d'aquestes llengües pogués ser la seva inicial: d'aquesta manera, podíem comparar la seva confiança en cada llengua de manera empírica, i no pas assumint que els parlants nadius obtindrien sistemàticament la millor puntuació en la seva llengua inicial. Aquest procediment té l'avantatge complementari de neutralitzar el possible efecte de factors extralingüístics,

com per exemple l'ansietat que podria sentir algun dels informants a l'hora d'interactuar *en qualsevol llengua*: en aquest cas, els índexs de confiança serien molt baixos tant en la seva llengua inicial com en la segona.

El Gràfic 2 mostra els resultats globals de la confiança lingüística en català i castellà en els 3 temps considerats segons la llengua inicial dels participants. I, novament, l'estudi mostra que en termes generals els estudiants expressen una confiança alta en les dues llengües, a l'entorn de 8 en els casos en què és més baixa, i que ho fan amb una relativa independència de la seva llengua inicial. Així, els informants de llengua inicial catalana i els informants de llengua inicial castellana mostren els resultats més alts de confiança per a les seves llengües inicials respectives, especialment en el cas dels castellanoparlants inicials. Els que tenen com a llengua inicial tant el català com el castellà mostren una major confiança lingüística en castellà. Per últim, els al·loglots inicials —és a dir, aquells que no tenen ni el català ni el castellà com a llengües inicials— revelen un índex de confiança més alt en català que no pas en castellà.

Gràfic 2. Confiança lingüística mitjana en català i castellà segons la llengua inicial dels participants

Com que la confiança lingüística en una llengua està estretament relacionada amb la intensitat del contacte que hi tenen els parlants, una de les hipòtesis de les quals partia el projecte era que els índexs de confiança variarien entre la zona metropolitana, on el català té una presència generalment menor, i la zona no-metropolitana, on el català està molt més estès. Els resultats de l'estudi indiquen que la confiança lingüística dels estudiants és molt

alta en totes dues àrees, si bé és cert que experimenta petites però significatives diferències en funció del territori: amb independència de la llengua inicial dels estudiants, la confiança lingüística en català és lleugerament més alta fora de la zona metropolitana que a la zona metropolitana; i, a l'inrevés, els índexs de confiança en castellà són una mica més alts a l'àrea metropolitana que no pas a Osona o la Noguera.

En definitiva, la confiança lingüística dels estudiants està vinculada amb tot un seguit de característiques personals i de l'entorn multilingüe en què s'han socialitzat. L'estudi evidencia que els nivells de confiança lingüística dels estudiants de Catalunya són molt alts i similars per al català i el castellà, i que presenten una evolució positiva des del final de l'educació primària al final de la secundària. Això no vol dir que la confiança lingüística no estigui influïda per factors sociolingüístics, com per exem-

ple la llengua inicial dels estudiants o el predomini del català o el castellà en el seu entorn, però al capdavant, els resultats són globalment positius i els índexs de confiança, notablement alts. Tot plegat aporta noves proves, en aquest cas relacionades amb la confiança dels estudiants en les seves habilitats lingüístiques, que el *model escolar de conjunció en català* facilita que, en termes generals, els estudiants adquireixin un coneixement funcional del català sense que això perjudiqui el desenvolupament de la seva competència en castellà. Un model que ha de posar l'èmfasi en el rol del català com a llengua vehicular per a contrarestar la pressió exercida pel castellà des del punt de vista demolingüístic i en el mercat audiovisual, les xarxes socials i els nous mitjans digitals.

Referències

BRETXA, Vanessa; COMAJOAN, Llorenç; UBALDE, Josep; VILA, F. Xavier (2016): Changes in the linguistic confidence of primary and secondary students in Catalonia: a longitudinal study. *Language, Culture and Curriculum* 29 (52-71).

Com citar aquest apunt

BRETXA, Vanessa; COMAJOAN, Llorenç; UBALDE, Josep; VILA, F. Xavier (2019). «¿Els estudiants de secundària confien en ells mateixos... lingüísticament?». *Apunts de sociolingüística i política lingüística*, 9, 1-4. <https://cuscub.files.wordpress.com/2019/05/apunts-cusc-num-9-maig-2019-confianza-linguistica.pdf>

Editors

Xavier Mas Craviotto i Avel·lí Flors-Mas

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Contacte

CUSC-Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

Adreça: Gran Via de les Corts Catalanes, 585. 08007 Barcelona

Telèfon: +34 93 403 7065

Adreça-e: cusc@ub.edu

Web: <http://www.ub.edu/cusc>

Twitter: @CuscUB

Facebook: @cuscub